

**Autonomie,
nadřazenost a přednost
práva EU**

Přímý účinek

Charakter systému práva EU

- zdroj a základ práva EU: **právo mezinárodní**
- tvůrčí činnost SDEU: van Gend en Loos (26/62), Costa v. ENEL (6/64)
- **SDEU vyvodil ze Smluv: jsou více než MP**
- = závazné nejen pro členské státy, ale *i pro jejich subjekty (jednotlivce)*
- **Význam judikatury ESD:**
 - *Zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění Smluv (čl. 19 SEU):*
 - *1. určuje charakter práva EU*
 - *2. upřesňuje jeho obsah*

Závěry SDEU o postavení práva EU (pokrač.):

- autonomie práva EU ve vztahu k *právu mezinárodnímu*: odlišnosti mezi oběma
 - PEU se vztahuje na jednotlivce způsobem, který samo stanoví (určuje způsob dosažení výsledku)
 - MP zajímá jen výsledek, jeho dosažení ponechává na státech

Vztah PEU k právu členských států

- **Omezení svrchovanosti:** na rozdíl od MP zde nejsou konkrétní závazky, ale **přenesení výkonu pravomocí vnitrostátních orgánů**
- Shrnutí **rozdílů mezi PEU a MPV:**
 - 1. přenesení výkonu pravomocí pro futuro
 - 2. popření zásady svrchované rovnosti
 - 3. změny Smluv: zvláštní procedura zahrnující i EU (objekt)
 - 4. PEU se automaticky vztahuje i na jednotlivce
- Výsledek: **autonomie práva EU** k právu čl-států

EU = stát ?

- EU není státem - nemá státní moc, jen vykonává pravomoci z vůle čl-států
- EU tak nemá vlastní suverenitu. Čl-státy nepřenesly na EU své funkce státně mocenské
- **monopol státní moci členů EU je zachován**

Státní moc

- státní moc si ponechávají členské státy
- na EU se nepřenáší žádná moc, **jen kompetence k výkonu pravomocí členských států** (pod jejich kontrolou)
- EU nemá žádnou státní moc = není státem
- demokratický deficit

S h r n u t í

- 1. Právo EU = specifický právní systém, *autonomní (oddělený od vnitrost. a mezin. práva)*
- 2. *Suverenita* členských států celkově *zachována* – podřizují se podmíněně a na základě předem daného souhlasu
- 3. *Pravomoci* EU musí být přesně vymezeny, spory by neměl řešit ESD (?)

ZÁSADA PŘEDNOSTI

prolog: jak je to u mezinárodních smluv: čl. 10 Ústavy

- **Van Gend en Loos (26/62)**: právo EHS je "nový právní řád MP", který se vztahuje i na jednotlivce
- **Costa v. ENEL (6/64)**: právo EHS je nedílnou součástí právních řádů členských států (sic!)
- přenos pravomocí = nadstátní charakter EHS (EU)
- ZÁKONODÁRNÉ ANI JINÉ AKTY ČLENSKÝCH STÁTŮ NEMOHOU ZPOCHYBNIT ZÁVAZKY PŘEVZATÉ SMLOUVOU EHS = přednost práva EHS, jinak by nemělo smysl
- **Závěry:**
 - **1. Nadstátní povaha práva EHS (EU)**
 - **2. Jeho nadřazenost zaručuje jeho smysl - nemůže být eliminováno členskými státy. Projev: zásada přednosti (nadřazenosti) neuvedená ve Smlouvách, ale vyvozená ESD**

ESD: aplikační přednost

- **ESD: absolutní aplikační přednost - při aplikaci práva - v řízení**
- Čl-státy: spíš se odvolávají na ústavu
- **PŘEDNOST JE STANOVĚNA JEN JUDIKATUROU
ESD – NESTANOVÍ JI VÝSLOVNĚ SMLOUVA**
- **Pravomoci ESD jsou omezeny na výklad a aplikaci práva! Proto ESD vychází obvykle jen z aplikační přednosti.**

Ústavní smlouva a Lisabon

- **čl. 1-6 bývalé Ústavní smlouvy:**
- **Ústava a právo přijímané orgány Unie při výkonu jí svěřených pravomocí mají přednost před právem členských států.**
- **prohl. č. 17 k Lisabonu (Prohlášení o přednosti práva):**
- **Konference připomíná, že v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora Evropské unie mají Smlouvy a právo přijímané Unií na základě Smluv přednost před právem členských států, za podmínek stanovených touto judikaturou.**
- Konference dále rozhodla, že se k tomuto závěrečnému aktu připojí **stanovisko právní služby Rady o přednosti práva ES ze dne 22. června 2007:**
- *Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že přednost práva ES je základní zásadou práva Společenství. Podle Soudního dvora je tato zásada neodmyslitelným prvkem zvláštní povahy Evropského společenství. V době prvního rozsudku této ustálené judikatury (rozsudek ze dne 15. července 1964 ve věci 6/64, Costa/ENEL¹) nebyla ve Smlouvě žádná zmínka o přednosti. Je tomu tak i dnes. Skutečnost, že zásada přednosti nebude v budoucí smlouvě uvedena, nezmění žádným způsobem existenci této zásady ani stávající judikaturu Soudního dvora.“*
- **1**,*Z toho vyplývá, (...) že právo vytvořené Smlouvou, tedy autonomním pramenem práva, by nemělo být vzhledem ke své zvláštní a původní povaze převáženo vnitrostátními právními předpisy jakéhokoli charakteru, pokud nemá ztratit svůj charakter práva Společenství a pokud nemá být zpochybněn právní základ Společenství samotného.“*

Přednost systémová ?

- **Existuje přednost normativní (systémová)?**
- Může být rozporná vnitrostátní norma prohlášena za neplatnou?
- - **ESD nemá pravomoc posuzovat soulad**
- - **ESD nemá pravomoc rušit vnitrostátní normy**
- - rozpor NESMÍ ZKOUMAT ÚSTAVNÍ SOUD, ale aplikující nižší soud !
- **ESD může konstatovat povinnost čl-státu zrušit rozpornou normu nebo ji nepřijímat – nevyhovění je porušením práva EU**
- Franc. námořníci – rozh. 167/73 a C-334/94
- **TOTO UŽ NENÍ JEN APLIKAČNÍ PŘEDNOST**

Přednost i před ústavou?

- **ESD:** samozřejmě
- **Německo:** Spolk. úst. soud - Solange I (1974), ECB 2020
- **Francie:** ústava měněna před ratifikací, předběžný ústavní přezkum
 - rozpor směrnice s ústavou: nelze zkoumat
 - rozpor implementačního zákona ke směrnici s ústavou
- **ČR:** *podstata materiálního právního státu*
 - *evropský zatýkací rozkaz*
 - *1. nález o Lisabonu: „čl. 10a Ústavy nelze použít k neomezenému přenosu svrchovanosti“ – ČR zůstává svrchovaný stát*
- **Žádný zásadní (otevřený) konflikt v současné době nikde neexistuje (kromě Polska – od 7.10.2021 – nález ÚS)**
- **Jasně: přednost nelze akceptovat tam, kde EU jedná nad rámec svěřených pravomocí (ale kdo to posoudí-?)**

Různé projevy **nadřazenosti** práva EU

– nadřazenost > přednost

- 1. Unijní norma přímo aplikovatelná: nahradí národní normu (substituce), tj. uplatní se **přednost**

– *přednost je vázána na aplikaci*

- 2. Unijní norma není přímo aplikovatelná: **jiné formy nadřazenosti** (přímý účinek směrnice, „eurokonformní“ výklad, odpovědnost státu vůči jednotlivci)

Přímý účinek - pojem

- **závaznost a vynutitelnost práva vůči jednotlivcům**
- **TJ. VZTAHUJE SE DANÉ PRAVIDLO PŘÍMO NA JEDNOTLIVCE ?**
- všechny právní předpisy včetně práva mezinárodního a unijního jsou vždy závazné a účinné **vůči státu**
- **vůči jednotlivcům**: ne vždy
- mezinárodní smlouvy: prostřednictvím Ústavy (čl. 10), samy o sobě nikoli
- právo EU (vč. primárního práva): podle ESD - automaticky

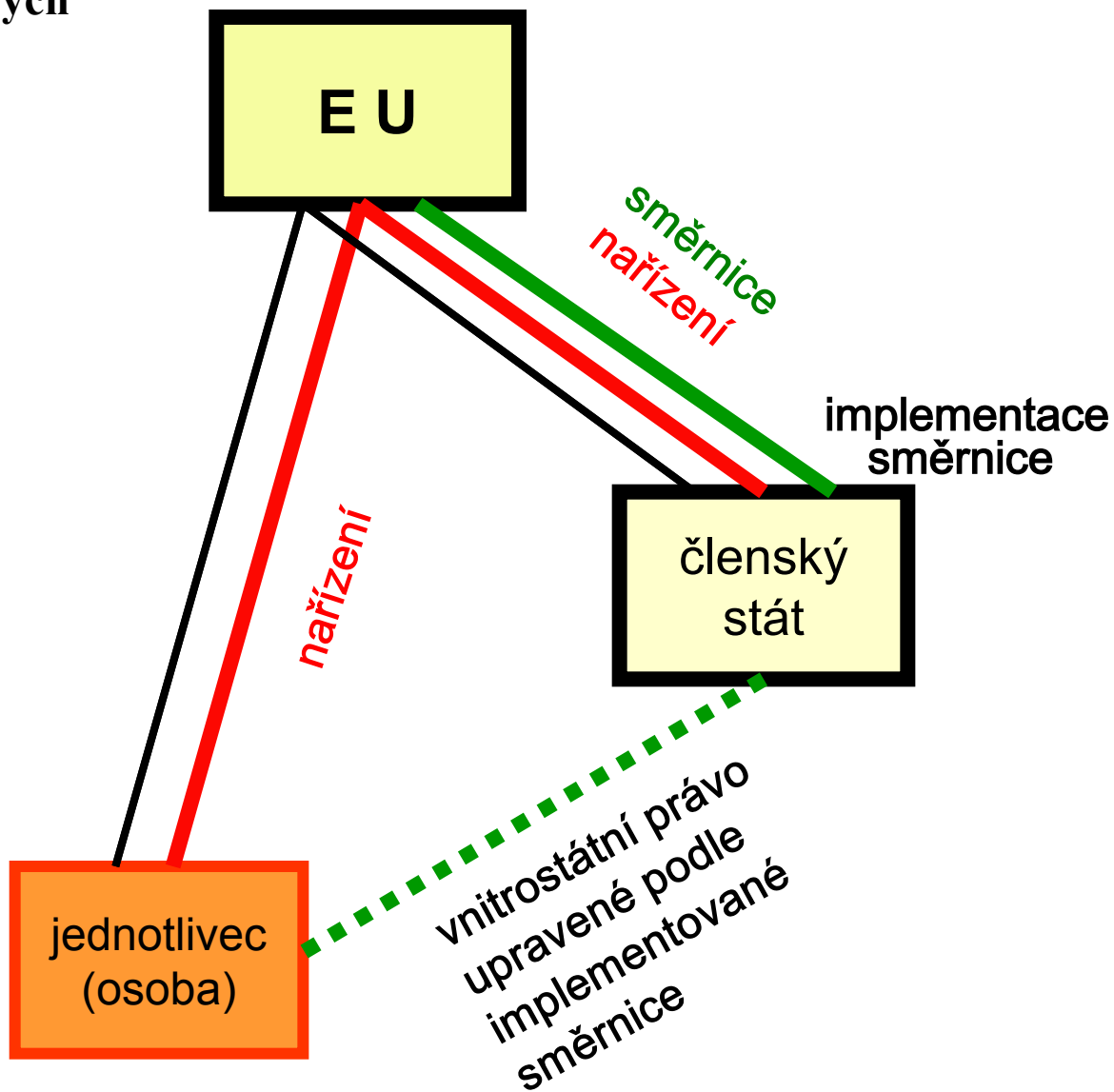
Přímý účinek - předpoklady

- Základní předpoklad přímého účinku: **přímá použitelnost (aplikovatelnost)**
- = k aplikaci ustanovení na jednotlivce není třeba prováděcího předpisu, aplikuje se tak jak je (= vlastnost ustanovení)
 - USA: „self-executing“
- přímý účinek = **právní následek**

Přímý účinek - podmínky

- 1. přímá aplikovatelnost (použitelnost)
- 2. bezpodmínečnost aplikace (ta nezávisí na žádném opatření státu)

**prameny sekundárního
práva v jednotlivých
vztazích**

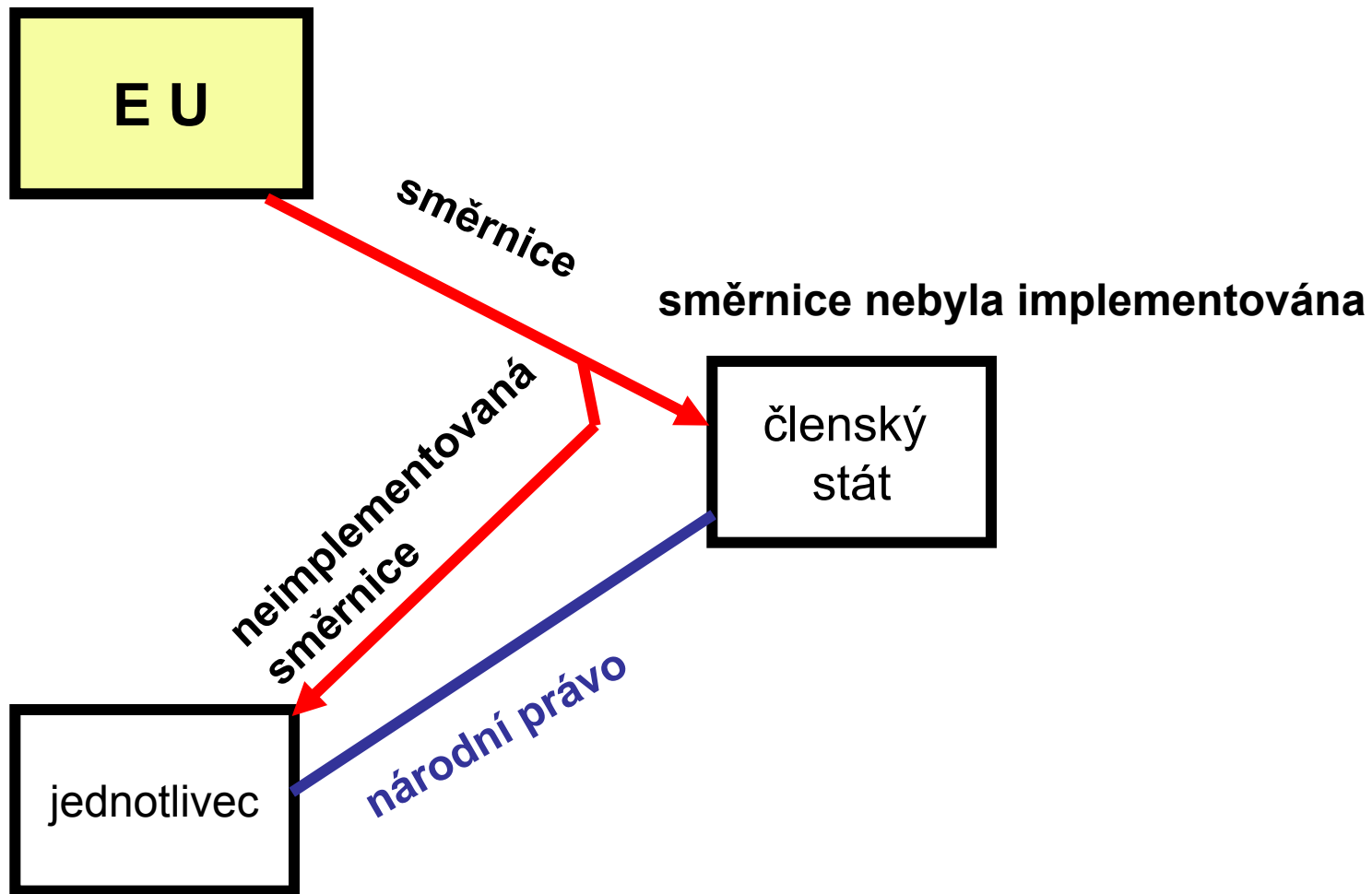
Přímý účinek ustanovení primárního práva

- 1. ustanovení je **přímo aplikovatelné** (self- executing): **ANO** (čl. 101)
- 2. ustanovení **není přímo aplikovatelné**, netýká se přímo jednotlivce: **NE** (býv. čl. 10, nyní čl. 4 SEU)
- 3. Pochybnosti: judikatura ESD (čl. 157)

Přímý účinek směrnic

- za normálních okolností není – neaplikují se (předpokládaná implementace do národního práva)
- implementace nesprávná nebo opožděná: jednotlivec se **může dovolat svých práv přímo – na základě směrnice**. = Přímý účinek možný, ale jen vertikální vzestupný.
- judikatura: van Duyn, Ratti, Kolpinghuis

Přímý účinek neimplementované směrnice

Nepřímý účinek směrnic

- Směrnice nebyla včas správně implementována a její přímý účinek je nemožný
- **Ustanovení národního práva musí být interpretováno podle netransponované směrnice**
- Interpretace nahrazuje chybějící implementaci
- Jen je-li možný různý výklad
- Judikatura: von Colson, Marleasing

Odpovědnost státu

- Směrnice nebyla včas správně implementována a její přímý účinek je nemožný
- Členský stát pak **odpovídá za škodu vzniklou jednotlivci** a způsobenou neimplementací směrnice
- Judikatura: Francovich (C-6,9/90), Brasserie du Pêcheur (C-46,48/93), Kobler (C-224/01)